

LATVIJAS ZINĀTŅU AKADEMIJA
LU LATVIEŠU VALODAS INSTITŪTS

LATVIAN ACADEMY of SCIENCES
LATVIAN LANGUAGE INSTITUTE of LU

E. Drezena (1892–1937) piemiņai veltītā
3. STARPTAUTISKĀ TERMINOLOĢIJAS
KONFERENCE
AKTUĀLĀS TENDENCES TERMINOLOĢIJAS
TEORIJĀ UN PRAKSĒ

The 3rd INTERNATIONAL CONFERENCE on
TERMINOLOGY
CURRENT TRENDS IN TERMINOLOGY
THEORY AND PRACTICE
in commemoration of E. Drezen's 120th
anniversary

REFERĀTU ANOTĀCIJAS • ANNOTATIONS

RĪGA
25.–26.10.2012.
LZA • LU LaVI
LATVIJA

ZINĀTNISKĀ un PROGRAMMAS KOMITEJA

Juris EKMANIS — LZA prezidents
Ilga JANSONE — LU LaVI direktore
Hristians GALINSKIS — INFOTERM direktors
Klauss Dirks ŠMICS — Ķelnes profesionālās augstskolas profesors
Valentīna SKUJIŅA — LZA TK priekšsēdētāja
Iveta PŪTELE — LU LaVI Terminoloģijas nodaļas pētniece
Linda KURMIŅA — LU LaVI Terminoloģijas nodaļas asistente

SCIENTIFIC and PROGRAMME COMMITTEE

Juris EKMANIS — President of the LAS
Ilga JANSONE — Director of the LLI LU
Christian GALINSKI — Director of INFOTERM
Klaus-Dirk SCHMITZ — Professor of the Cologne University of
Applied Sciences
Valentīna SKUJIŅA — Head of the Terminology Commission of the
LAS
Iveta PŪTELE — Researcher of the Terminology Department of the
LLI LU
Linda KURMIŅA — Research assistant of the Terminology
Department of the LLI LU

Priekšvārds

Trešā starptautiskā terminoloģijas konference (STK–3) *Aktuālās tendences terminoloģijas teorijā un praksē* veltīta latviešu izcelsmes terminologa un interlingvīsta Ernesta Drezena (1892–1937) 120 gadu piemiņai.

Konferencē iekļauta plaša tematika atbilstoši šābrīža aktualitātēm. Konferencē pieteikto referātu tematika adresēta tiem, kurus interesē gan nacionālo un internacionālo terminu izvēles faktori un kritēriji, gan termini tulkojumos, gan jaunākās tehnoloģijas izmantošana terminoloģijas resursu veidošanā un izplatīšanā, gan jaunvārdi kā terminoloģiskās leksikas papildinājums.

STK–3 mērķis ir turpināt starptautisko institūciju IITF, INFO-TERM, EAFT iniciēto un pirms 20 gadiem aizsākto E. Drezena piemiņai veltīto STK tradīciju, sekmēt starptautisko sadarbību terminoloģijas jomā un apzināt latviešu izcelsmes zinātnieku devumu pasaules zinātnē un kultūrā.

Konferencē ir divas darba valodas — latviešu un angļu valoda. Katra referenta sagatavotā anotācija tulkota arī otrajā darba valodā.

Preface

The 3rd international conference on terminology (STK-3) *Current Trends in Terminology Theory and Practice* is dedicated to the commemoration of the 120th anniversary of Ernests Drezens (1892–1937), a terminologist of Latvian origin.

A wide variety of topics corresponding to current trends are included in the conference. The topics of the reports registered for the conference are addressed to those interested in selection factors and criteria of national and international terms, terms in translations, neologisms as supplements to terminological lexis, and usage of newest technologies in the creation and sharing of terminological resources.

The aim of STK-3 is to continue the STK tradition to promote international cooperation in the field of terminology and to study the contribution of scientists of Latvian origin to the World science and culture. The tradition was initiated by the international institutions IITF, INFOTERM, and EAFT and is dedicated to the commemoration of E. Drezens.

The conference has two working languages — Latvian and English. The abstract of each speaker has been translated also in the other working language.

SATURS — CONTENT

Albina AUKSORIŪTĒ ORGANIZED TERMINOLOGY MANAGEMENT DEVELOPMENT IN LITHUANIA / ORGANIZĒTĀS TERMINOLOĢIJAS PĀRVALDĪBAS ATTĪSTĪBA LIETUVĀ	8
Konstantin AVERBUKH TRENDS IN BILINGUAL RUSSIAN TERMINOGRAPHY WITH SPECIAL REFERENCE TO LSP DICTIONARIES / TENDENCES KRIEVU VALODAS SPECIALIZĒTO VĀRDNĪCU TERMINOGRĀFIJĀ	10
Juris BALDUNČIKS THE INFLUENCE OF DOMINANT LANGUAGES ON LATE 19TH CENTURY LATVIAN TERMINOLOGY OF BLOOD AND BLOOD VESSELS / DOMINĒJOŠO VALODU IETEKME UZ LATVIEŠU VALODAS ASINS UN ASINSVADU TERMINOLOĢIJU 19. GADSIMTA BEIGĀS	11
Māris BALTIŅŠ TERMINOLOĢIJAS TRADĪCIJAS KONCEPTUĀLĀ IZPRATNE / CONCEPTUAL UNDERSTANDING OF TERMINOLOGY TRADITION	12
Ineta BERNOTA KULINĀRIJAS TERMINI UN TO FORMAS VARIANTI 17. UN 18. GADSIMTA RAKSTU PIEMINEKĻOS DIAHRONISKĀ SKATĪJUMĀ / COOKERY TERMS AND THEIR FORM VARIANTS IN WRITING MONUMENTS OF THE 17TH AND 18TH CENTURY IN A DIACHRONIC VIEW	15
Juris BORZOVŠ, Ilze Irēna ILZIŅA, Iveta KEIŠA, Andrejs VASIĻJEVS, Mārcis PINNIS, Eduards CAUNA INFORMĀCIJAS TEHNOLOĢIJAS TERMINU LIETOŠANAS PARADUMI PUBLISKĀJĀ SAZIŅĀ / INFORMATION TECHNOLOGY TERM USAGE PRACTICE IN PUBLIC COMMUNICATION	17

Maija BRĒDE	
JAUNVĀRDI KĀ TERMINU IESPĒJAMS PAPILDINĀJUMS /	
NEOLOGISMS AS POTENTIAL ADDITION TO TERMINOLOGY	18
Eduards CAUNA	
JAUNAS ANĢĻU–LATVIEŠU FIZIKAS TERMINU	
VĀRDNĪCAS PAĀTRINĀTAS VEIDOŠANAS PAŅĒMIENI /	
AGILE CREATION OF A NEW ENGLISH–LATVIAN PHYSICS	
TERMS DICTIONARY	20
Anita HELVIGA	
LITERATŪRZINĀTNES TERMINU VĀRDNĪCA MŪSDIENU	
LEKSIKOGRAFĪJAS KONTEKSTĀ / DICTIONARY OF	
LITERARY THEORY TERMS IN THE CONTEXT OF	
MODERN LEXICOGRAPHY	21
Linda KURMIŅA	
RŪDOLFS GRABIS LATVIEŠU TERMINOLOĢIJĀ /	
RŪDOLFS GRABIS IN THE LATVIAN TERMINOLOGY	23
Regīna KVAŠĪTE	
PAR ERNESTU DREZENU UN LATVIEŠU TERMINOLOĢIJU	
LIETUVĀ / ABOUT ERNESTS DREZENS AND LATVIAN	
TERMINOLOGY IN LITHUANIA	24
Velga LAUGALE	
NOMENKLATŪRAS MAIŅA SKOLU NOSAUKUMOS	
GADSIMTU GAITĀ / THE CHANGE OF EDUCATIONAL	
INSTITUTION NAME NOMENCLATURE	
THROUGH CENTURIES	27
Valentina NOVODRANOVA	
THE PRINCIPLES OF COMPILING THE DICTIONARY	
OF INTERNATIONAL MORPHEMES / INTERNACIONĀLO	
MORFĒMU VĀRDNĪCAS IZSTRĀDES PRINCIPI	28
Juris Gunārs POMMERS	
ERNESTS DREZENS UN ES / ERNEST DREZEN AND EU	30
Iveta PŪTELE	
TRADICIONĀLAIS UN NOVATORISKAIS LATVIEŠU	
TERMINDARINĀŠANĀ / THE TRADITIONAL AND THE	
INNOVATIVE IN LATVIAN TERM FORMATION	31

Anitra ROZE	
SEMANTISKĀS ATŠĶIRĪBAS RELIĢISKO TERMINU LIETOJUMĀ MŪSDIENU LATVIEŠU VALODAS SKAIDROJOŠAJĀS VĀRDNĪCĀS / SEMANTIC DIFFERENCES IN THE USE OF RELIGIOUS TERMS IN EXPLANATORY DICTIONARIES OF CONTEMPORARY LATVIAN	33
Valda RUDZIŠA	
JURIDISKO TERMINU ATBILSMES TIPI MĒRĶVALODĀ: EKVIVALENCES PROBLĒMAS JURIDISKAJOS TEKSTOS / LEGAL TERM REFERENCE TYPES IN THE TARGET LANGUAGE: EQUIVALENCE PROBLEMS IN LEGAL TEXTS	34
Valentīna SKUJIŅA	
ERNESTS DREZENS UN NACIONĀLĀS TERMINOLOĢIJAS ATTĪSTĪBA / ERNESTS DREZENS AND THE DEVELOPMENT OF NATIONAL TERMINOLOGY	36
Silga SVIĶE	
PAŠCILMES UN AIZGŪTIE LATVIEŠU BOTĀNIKAS TERMINI VĀCU–LATVIEŠU VĀRDNĪCĀS / SELF-ORIGIN AND BORROWED LATVIAN BOTANY TERMS IN GERMAN–LATVIAN DICTIONARIES	37
Ieva ZUICENA	
TERMINI UN TO LIETOJUMS VALODĀ: LEKSIKOGRĀFISKAIS ASPEKTS / TERMS AND THEIR USE IN THE LANGUAGE: LEXICOGRAPHIC ASPECT	39
Margarita ŽELVE	
ERNESTA DREZENA INTERLINGVISTISKIE PĒTĪJUMI / ERNEST DREZEN'S STUDIES IN INTERLINGUISTICS	40

Albina **AUKSORIŪTĖ**
(Institute of the Lithuanian Language)

ORGANIZED TERMINOLOGY MANAGEMENT DEVELOPMENT IN LITHUANIA

The presentation will deal with the development of the organized Lithuanian terminology management; it will introduce the work of terminology commissions that were active at different points in time as well as their importance for the development of terminology in Lithuania.

The first Terminology Commission, composed under the initiative of the State, the activity of which was the beginning of the organized Lithuanian terminology management was the Terminology Commission under the Ministry of Education, established in 1921. It discussed and adopted a number of needed terms in various fields that were published in the press. The first Terminology Commission was active until the middle of 1926.

Following the World War II, in 1945 a Terminology Commission was established under the Presidium of the Academy of Sciences, which was later transferred to the Institute of the Lithuanian Language, with the purpose of organizing and coordinating work in the field of terminology. This Commission was mostly active in managing the Lithuanian terminology, reviewing and discussing terms in published specific dictionaries.

In 1971 Terminology Commission was replaced by a Terminology Council under the Presidium of the Academy of Sciences. The Terminology Council consisted of 23 famous experts of various scientific and technical fields. The Terminology Council was supported by various field-specific terminology commissions, which were over 20 in number. Terminology dictionaries, bulletins and lists prepared by field-specific terminology commissions were approved by the Terminology Council.

Following the restoration of the independent Republic of Lithuania, the State Commission of the Lithuanian Language was established in 1990, which, next to its other functions, is responsible for organized terminology management and acts as an administrator of the Terminology Bank of the Republic of Lithuania that was began in 2003.

ORGANIZĒTĀS TERMINOLOĢIJAS PĀRVALDĪBAS ATTĪSTĪBA LIETUVĀ

Šajā prezentācijā tiks aplūkota organizētās lietuviešu terminoloģijas pārvaldības attīstības gaita, kā arī pārlūkota dažādos laika posmos darbošos terminoloģijas komisiju darbība un to ietekme uz terminoloģijas attīstību Lietuvā.

1921. gadā pēc valsts iniciatīvas Izglītības ministrijas paspārnē tika izveidota Terminoloģijas komisija, kuras darbība iezīmē organizētās lietuviešu terminoloģijas pārvaldības pirmsākumus. Tajā tika apspriests un apstiprināts liels daudzums dažādās nozarēs nepieciešamo terminu, kas pēc tam tika publicēti presē. Pirmā Terminoloģijas komisija darbojās līdz 1926. gada vidum.

Pēc Otrā pasaules kara, 1945. gadā Zinātņu akadēmijas Prezidija paspārnē tika dibināta Terminoloģijas komisija, kas vēlāk tika pārcelta uz Lietuviešu valodas institūtu ar mērķi pārvaldīt un sakārtot darbu terminoloģijas nozarē. Šīs komisijas darbība galvenokārt saistīta ar lietuviešu terminoloģijas pārvaldību, pārskatot un apspriežot specializētājās vārdnīcās publicētos terminus.

1971. gadā Terminoloģijas komisija tika aizstāta ar Zinātņu akadēmijas Prezidija Terminoloģijas padomi. Terminoloģijas padomē darbojās 23 sabiedrībā pazīstami dažādu zinātnes un tehnisko nozaru speciālisti. Terminoloģijas padomei palīdzēja vairāk nekā 20 dažādu nozaru terminoloģijas komisijas. Terminoloģijas padome apstiprināja nozaru terminoloģijas komisiju izstrādātās terminoloģijas vārdnīcas, biļetenus un sarakstus.

Pēc Lietuvas Republikas neatkarības atjaunošanas 1990. gadā tika dibināta Valsts lietuviešu valodas komisija, kas, līdz ar citām tās funkcijām, atbild par organizētu terminoloģijas pārvaldību un darbojas kā 2003. gadā aizsāktās Lietuvas Republikas terminu bankas administrētāja.

Konstantin AVERBUKH (MHPI)

TRENDS IN BILINGUAL RUSSIAN TERMINOGRAPHY WITH SPECIAL REFERENCE TO LSP DICTIONARIES

The report is devoted to the general review of modern bilingual LSP dictionaries in Russia. Main trends in current Russian bilingual terminography are distinguished through criticism of new types of LSP dictionaries of different subject areas with special reference to linguistic and encyclopedic reference books. Evolution of lexicographic description of different special domains in English–Russian and Russian–English terminography is being traced: from humanitarian subject fields (economics and finance, business, law, *Mass Media* and *Public relations*, social work, immigration policy and the like) and natural sciences (biology, botany, physics, zoology) to technical disciplines (aviation, electronics, civil and nuclear engineering, etc.) and other subject areas (agriculture, architecture, philosophy, statistics, etc.).

Special attention is given to the analysis of Russian–English polytechnic dictionaries published in a new millennium showing the latest changes in Russian terminological vocabulary connected with borrowings of new terms and whole terminological systems (computers and new information technologies, logistics). Current developments and perspectives in progress in Russian bilingual terminology will be mentioned in the presentation.

TENDENCES KRIEVU VALODAS SPECIALIZĒTO VĀRDNĪCU TERMINOGRĀFIJĀ

Šis ziņojums veltīts vispārējam pārskatam par mūsdienu divvalodu specializētajām vārdnīcām Krievijā. Galvenās tendences šābrīža krievu divvalodu terminogrāfijā tiek izšķirtas, izpētot jaunu tipu dažādu nozaru specializētās vārdnīcas, īpaši pievēršoties lingvistiskajām un enciklopēdiskajām uzziņu vārdnīcām. Tiek apzināta dažādu nozaru angļu–krievu un krievu–angļu terminogrāfijas šķirkļu ierakstu attīstība no humanitārajām nozarēm (ekonomika un finanses, uzņēmējdarbība, jurisprudences, tieslietas, plašsaziņas līdzekļi un sabiedriskās at-

niecības, sabiedriskais darbs, imigrācijas politika u. c.) un dabas zinātnēm (bioloģija, botānika, fizika, zooloģija) līdz tehniskajām zinātnēm (aviācija, elektronika, civilā un kodoltehnika u. c.) un citām nozarēm (agrīkultūra, arhitektūra, filozofija, statistika u. c.).

Īpaša uzmanība tiek pievērsta jaunajā tūkstošgadē publicēto krievu–angļu politehnisko vārdnīcu analīzei, norādot uz pēdējām pārmaiņām, kas krievu valodas terminoloģiskajā vārdu krājumā saistītas ar jaunu terminu vai veselas terminu sistēmas (datori un jaunā informācijas tehnoloģija, loģistika) aizgūšanu. Šajā prezentācijā tiks minēti pēdējie jauninājumi un perspektīvas krievu divvalodu terminogrāfijā.

Juris **BALDUNČIKS** (Ventspils Augstskola)

THE INFLUENCE OF DOMINANT LANGUAGES ON LATE 19TH CENTURY LATVIAN TERMINOLOGY OF BLOOD AND BLOOD VESSELS

The 2nd half of the 19th century witnessed a relatively rapid development of Latvian terminology in various fields, especially physics and life science. As Latvian was a third-rate language in its homeland (behind Russian as the state language, and German as the regional official language) the development of terminology was facilitated by occasional official translations and, mainly, patriotic efforts of individuals and private organizations by way of translations, adaptations or original works ranging from short newspaper articles to popular science papers, books and even encyclopaedias.

Surprisingly, this important period has drawn very little attention on behalf of Latvian terminologists, and, generally speaking, the history of Latvian terminology is still to be studied and written, possibly, as a number of small pieces that gradually fill the jigsaw puzzle.

One of such sections could be the terminology of anatomy and physiology which can be subdivided into sizeable research portions, e. g. bones, muscles, skin, digestive system, etc. The present paper is dedicated to the development of key terms related to blood and blood vessels. It shows the interrelation of native and borrowed lexical material, instability (variability) of some terms, and reflects the standardization trends that continue into the 20th century.

DOMINĒJOŠO VALODU IETEKME UZ LATVIEŠU VALODAS ASINS UN ASINSVADU TERMINOLOĢIJU 19. GADSIMTA BEIGĀS

19. gadsimta otrajai pusei raksturīga samērā strauja latviešu terminoloģijas attīstība dažādās nozarēs, īpaši fizikā un zinātnēs par dzīvību. Tā kā tajā laika posmā latviešu valoda savā dzimtenē bija trešās šķiras valoda (aiz krievu valodas kā valsts valodas un vācu valodas kā oficiālās valodas reģionos), terminoloģijas attīstību sekmēja laiku pa laikam veiktie oficiālie tulkojumi un, galvenokārt, individuālu entuziastu un privātu organizāciju veiktie tulkojumi, adaptējumi un oriģināldarbi, sākot no īsiem avīžu rakstiem līdz populārzinātniskiem pētījumiem, grāmatām un pat enciklopēdijām.

Pārsteidz tas, ka latviešu terminologi šim nozīmīgajam laika posmam pievērsuši ļoti maz uzmanības. Arī kopumā latviešu terminoloģijā vēl daudz pētāmā un aprakstāmā, iespējams, pētniecības darbu sadalot mazākās sadaļās, kas pakāpeniski palīdzētu iegūt arvien pilnīgāku pārskatu.

Viena no šādām sadaļām varētu būt anatomijas un fizioloģijas terminoloģija, ko, savukārt, varētu sadalīt salīdzinoši apjomīgās izpētes sfērās, piemēram, kauli, muskuļi, āda, gremošanas sistēma u. c. Šis pētījums veltīts nozīmīgāko asins un asinsvadu terminu attīstībai. Tajā parādās dzimtās valodas un aizgūtā leksiskā materiāla savstarpējā iedarbība, dažu terminu nenoturība (mainība). Atspoguļotas arī standartizācijas tendences, kas turpinās 20. gadsimtā.

Māris **BALTIŅŠ** (Valsts valodas centrs)

TERMINOLOĢIJAS TRADĪCIJAS KONCEPTUĀLĀ IZPRATNE

Kaut gan terminoloģiskās tradīcijas ievērošana tiešā veidā nepieder pie ISO 704:2000 standartā terminiem izvirzītajām vēlāmajām prasībām, tomēr definētais konsekvences (sistēmiskuma) princips netieši izsaka vajadzību ar to rēķināties. Turklāt reāla vai šķietama neatbilstība nozares terminoloģiskajai tradīcijai var būtiski ietekmēt nozares speciālistu noraidošo attieksmi pret konkrētiem jauniem terminiem.

Analizējot terminoloģisko tradīciju no dažādiem aspektiem, iespējams nošķirt vairākus tās izpratnes līmeņus:

- 1) vispārējā zinātnes nozares tradīcija, kas izpaužas gan ar atšķirīgu klasisko valodu formantu lietojumu, gan ar dažāda rakstura skaidri definētiem jaunu terminu izveides principiem, gan ar atšķirīgu eponīmu, saīsinājumu un metaforu lietojuma praksi. Par nosacīti ekstrēmām piemēriem varētu minēt, no vienas puses, sistemātisko botāniku, bet, no otras —, moderno ekonomikas teoriju vai informācijas tehnoloģijas;
- 2) dažādu valodu un kultūru tradīcijas atšķirības, kas var izpausties, piemēram, medicīnas terminoloģijā, kur varam pietiekami nošķirt un pretstatīt anglosakšu (jeb angloamerikāņu) un kontinentālās Eiropas tradīcijas. Meklējot terminoloģiskās atbilstības latviešu valodā, būtu nepieciešams nevis tiešā veidā sekot pašlaik populārākajiem (visbiežāk, angļu valodā sastopamajiem, paraugiem), bet gan orientēties uz terminoloģiskās tradīcijas ziņā radniecīgāku valodu risinājumu apzināšanu. Krasi atšķirīgas terminoloģiskas tradīcijas ignorēšana nereti noved pie nekritiskiem burtiskiem aizguvumiem un kalku veidošanas;
- 3) zinātnisko skolu specifiskās tradīcijas mēdz pastāvēt vienā zinātnes nozarē, kurā dažāda problēmas izpratne veicina atšķirīgas terminu sistēmas izveidi. Šāda tendence klasiski vērojama filozofijas vēsturē, bet tās ietekme vērojama daudzās sociālās un humanitārās zinātnēs (piemēram, F. de Sosīra iedibinātā tradīcija valodniecībā);
- 4) nacionālās tradīcijas esamība izpaužas tādējādi, ka attiecīgas nozares terminu sistēmas izveidotāji (pirmo plašāko darbu sacerētāji vai tulkotāji) izveidojuši savus principus, kurus cenšas ievērot turpmākajā šīs nozares terminradē. Latviski pie šādiem tradīciju iedibinātājiem varētu minēt ārstu K. Lībieti, ķīmiķi A. Ķešānu, botāniķi P. Galenieku, ģenētiķi V. Dišleru un vēl daudzus citus.

Referāts tiks ilustrēts ar piemēriem no dažādu zinātņu nozaru, it īpaši medicīnas, terminoloģijas, norādot konkrētas tradīcijas ietekmi.

CONCEPTUAL UNDERSTANDING OF TERMINOLOGY TRADITION

Terminological tradition isn't among the desirable characteristics of term as it is defined in the Standard ISO 704:2000; however, indirectly this type of considerations is included in the principle of consistency. In addition real or imagined lack of conformity with terminological tradition can play big role in the non-acceptance of proposed new terms.

It is possible to analyse the terminological tradition under different scopes, dissociating different levels of understanding:

- 1) General tradition of the scientific discipline, can be seen in both very different use of the formants from classical languages and adherence to clearly defined principles of terminogenesis, and in very different use of eponyms, abbreviations and metaphors. Systematic botanic, from one hand, and modern theory of economics or IT technologies, from another, can be demonstrative examples of extreme cases.
- 2) Traditions related with linguistic and cultural differences, can be observed in medicine, where took place some juxtaposition among Anglo-Saxon (or, more precisely, Anglo-American) and Continental school. Search of Latvian equivalent for some English term should take into consideration not only direct parallels with corresponding English term, but also with languages following similar tradition (e. g., French or German). Ignorance of differences related with separate traditions can lead to uncritical acceptance of unnecessary borrowings and loan translations.
- 3) Particular traditions of different scientific schools are present in the scientific fields, where different understanding of basic concepts can lead to the use of different terminological systems. This is typical in the history of philosophy; however similar trend is present also in many other social and humanitarian disciplines (e. g. terminological tradition of F. de Saussure in linguistics).
- 4) National tradition of terminological system in some particular field often is established by first authors (or translators), proposing some principles and patterns of terminogenesis followed by others. In Latvian scientific terminology such "founding fathers" among others should be mentioned medical

doctor K. Lībietis, chemist A. Ķešāns, botanist P. Galenieks,
geneticist V. Dišlers.

Examples from different field with emphasis on medical terminology will be during the presentation.

Ineta **BERNOTA** (Liepājas Universitāte)

KULINĀRIJAS TERMINI UN TO FORMAS VARIANTI 17. UN 18. GADSIMTA RAKSTU PIEMINEKĻOS DIAHRONISKĀ SKATĪJUMĀ

Referātā aplūkoti 17. un 18. gadsimta rakstu pieminekļos — pirmajās tulkojošajās vārdnīcās un pirmajās publicētajās pavārgrāmatās latviešu valodā iekļautie kulinārijas termini un to formas varianti, tādējādi iegūstot precīzāku priekšstatu par tā laika latviešu valodā atspoguļoto kultūrvēsturisko mantojumu un kulinārijas nosaukumu terminoloģiskās bāzes veidošanās vēsturi.

Latviešu valodas kulinārijas terminu vēstures izpēte pilnā apjomā līdz šim nav veikta. No latviešu valodniekiem ēdienu un produktu nosaukumus visvairāk ir pētījusi Brigita Bušmane, bet viņas pētījumu objekts pārsvarā ir latviešu valodas izloksnes.

17. un 18. gadsimta kulinārijas terminu ģenētiskie avoti: pašcilmes kopvalodas vārdi (*maize, piens, sviests, desa*), apvidvārdi (*zīdenis, grūdenis, ķēpe*) un aizguvumi, pārsvarā ģermānismi (*brandvīns, veģes, kreņģeles, speķis*) un slāvismi (*ķīselis, pīrags, brāga, sukari*). Pirmajās pavārgrāmatās fiksēti aizguvumi arī no franču valodas (*želeje, krēme, vrikaseje, vrikando*).

Daļa no ekscerptiem ir cieši saistīta ar attiecīgo vēsturisko laikmetu (*bīdelēta maize, karaša, veģes, ķēnes piens*), bet daļa ir stabili saglabājusies mūsdienu profesionālajā un sadzīves leksikā ar nelielām gramatisko formu izmaiņām.

Formas variantu piemēri (salīdzinājumā ar mūsdienām):

- 1) deklinācijas maiņa (*krēmis – krēms; želeje – želeja*);
- 2) atkarīgā komponenta galotnes maiņa (*klijas maize – kliju maize; remoladu zosta* (< vācu *Soße* ‘mērce’) – *remulādes mērce* ‘asa mērce ar sinepēm’ (< franču *remouler* ‘atliet otreiz, asināt, paskubināt, aizdedzināt’);
- 3) skaņu pārmaiņas (*kapeija – kafija; pīrags – pīrāgs*);

4) nelokāmo lietvārdu adaptēšana ar finālēm (*ragū – raguje; frikasē – vrikaseje*).

Vairākus kulinārijas terminus mēģināts latviskot, bet ne vienmēr latviskojums ir saglabāts līdz mūsdienām, piemēram, aizguvuma *riba* vietā lietots arī nosaukums *sānkauls*, aizguvuma *zupa* vietā — *sula*.

COOKERY TERMS AND THEIR FORM VARIANTS IN WRITING MONUMENTS OF THE 17TH AND 18TH CENTURY IN A DIACHRONIC VIEW

The report looks at cookery terms and their form variants included in writing monuments — the first bilingual dictionaries and first published cooking books of the 17th and 18th century, thereby obtaining a more precise view on the cultural history heritage reflected in the Latvian language and the history of the development of the cookery name terminological basis.

Until now research on the Latvian cookery term history has not been performed in full extent. From Latvian linguists food and products have been the most researched by Brigita Bušmane, but her research objects are mainly the Latvian dialects.

The genetic roots of cookery terms of the 17th and 18th century are: self-produced general language words (*maize, piens, sviests, desa*), dialect words (*zīdenis, grūdenis, ķēpe*) and borrowings, mostly Germanisms (*brandvīns, veģes, kreņģeles, speķis*) and Slavisms (*ķīšels, pīrāgs, brāga, sukari*). First cooking books also contain borrowings from French (*želeje, krēme, vrikaseje, vrikando*).

One part of the excerpts is closely related to particular historic periods (*bīdelēta maize, karaša, veģes, ķērnes, piens*), but the other part has stably survived in the professional and social vocabularies of these days with minor grammatical form changes.

Form variant examples (in comparison with these days):

- 1) declension change (*krēmis – krēms; želeje – želeja*);
- 2) dependent component's ending change (*klijas maize – kliju maize; remoladu zosta* (< German *Soße* – ‘sauce’) – *remulādes mērce* ‘hot sauce with mustard’ (< French *remouler* – ‘to pour off a second time, to sharpen, to spur, to enlighten’);
- 3) phoneme changes (*kapeija – kafija; pīrags – pīrāgs*);
- 4) inflexible noun adaptation with finals (*ragū – raguje; frikasē – vrikaseje*).

There have been attempts to latvianize several cookery terms, but not always the latvianized version has survived till these days, for instance, instead of the borrowing *riba* used is also the name *sānkauls* and instead of the borrowing *zupa* – *sula*.

Juris **BORZOVŠ** (Latvijas Universitāte), Ilze Irēna **ILZIŅA**
(Latvijas Universitāte), Iveta **KEIŠA** (SIA “Tilde”), Andrejs
VASIĻJEVS (SIA “Tilde”), Mārcis **PINNIS** (SIA “Tilde”), Eduards
CAUNA (Latvijas Universitāte)

INFORMĀCIJAS TEHNOLOĢIJAS TERMIŅU LIETOŠANAS PARADUMI PUBLISKAJĀ SAZIŅĀ

Informācijas un komunikācijas tehnoloģijas (IKT) nozares attīstība ir ārkārtīgi strauja: ik dienas sastopamies ar jaunām iekārtām un jaunu tehnoloģiju, kas atspoguļo jaunus jēdzienus, kuru mūsu leksikā līdz šim nav bijis un kuriem steidzīgi jāveido termini. Ar IKT terminu veidošanu jau 20 gadus nodarbojas Informācijas tehnoloģijas, telekomunikācijas un elektronikas komisija, kura analizē jauno jēdzienu saturu un izvēlas un apstiprina tiem atbilstošus latviskos ekvivalentus. Par IKT terminu veidošanas metodēm esam jau vairākkārt ziņojuši, tagad pievēršsimies jaunizveidoto terminu tālākai virzībai — pētījumam, kā šie termini iesakņojas (vai neiesakņojas) zinātniski pētnieciskajā literatūrā un ikdienas valodā.

Referātā paredzēts konstatēt, kādi ir 200 visbiežāk izmantotie IKT nozares termini, kas tiek pieminēti internetā, avīzēs, televīzijā, LU lekcijās u. c., pievēršot vērību tam, vai attiecīgais termins ir oficiāli apstiprināts, vai tā lietošanai izmantots žargons, vai arī termins nemaz netiek latviskots.

Referātā raksturoti galvenie principi, kas jāievēro, lai izveidoto latvisko terminu lietotāji atzītu un tas viegli iesakņotos. Minētas arī hipotēzes, kāpēc dažus terminus lietotājs viegli akceptē, bet citus, kas darināti pēc visiem latviešu valodas terminu darināšanas kanoņiem, noraida un nelieto. Parādīti IKT terminu piemēri, kuri izveidoti no angļu terminu aizguvumiem un kuri, neraugoties uz nelabskanību un latviešu valodai neraksturīgu rakstzīmju savirknējumu, saziņā tomēr tiek lietoti.

INFORMATION TECHNOLOGY TERM USAGE PRACTICE IN PUBLIC COMMUNICATION

Development of the field of information and communication technology (ICT) is extremely rapid: every day we encounter new equipment and new technology that present new concepts, which are missing in our lexicon and which swiftly require creation of terms. For already 20 years creation of ICT terms has been the task of the Information Technology, Telecommunication and Electronics Commission, which analyses the content of new concepts and selects and approves their appropriate Latvian equivalents. We have already reported about ICT term creation methods several times; now we will focus on further evolution of the newly created terms — research on how these terms have (or have not) taken root in scientific literature and everyday language.

It is planned to determine, which are the 200 most frequently used terms in the ICT field that are mentioned in internet, newspapers, television, lectures of the University of Latvia, etc.

The report will describe the main principles that have to be obeyed so that users would accept newly created Latvian terms and they would easily take root. The report will also define hypotheses why some terms are easily accepted by users, while others, formed obeying all Latvian language term forming canons, are rejected and not used. We will show examples of ICT terms that have been formed from English term borrowings and that, in spite of disharmony and uncommon to Latvian writing, are still used in communication.

Maija **BRĒDE** (Latvijas Universitāte)

JAUNVĀRDI KĀ TERMINU IESPĒJAMS PAPILDINĀJUMS

Referātā tiks aplūkoti jaunvārdi, ar kuriem sastopas lasītājs (visbiežāk nespeciālists kādā noteiktā jomā), iepazīstoties ar publikācijām Latvijas presē. Ziņojuma pamatā ir dažādu preses izdevumu, galvenokārt 2012. gada “Dienas”, “Sestdienas”, “Rīgas Viļņu” un “Ievas”

materiāli, no kuriem ekscerpēti piemēri ar dažādas cilmes un struktūras jaunvārdiem. Ievērojamu daļu no atlasītajiem vārdiem veido aizguvumi no angļu valodas. Tie tekstā parādās gan neadaptētā formā, t. i., oriģinālrakstībā, gan latviskojumā, ar īpašu skaidrojumu vai bez tā. Redzams, ka dažkārt rakstu autori izvēlas atšķirīgu attiecīgā vārda rakstību, kas norāda uz leksiskās vienības nestabilitāti valodā. Tematiskā ziņā jaunvārdi analizētajos materiālos regulāri parādās tekstos par mākslu, mūziku, tehnoloģiskām izstrādņēm, automobiļiem, modi, kosmētiku. Šādi jaunvārdi potenciāli var kļūt par terminiem, lai gan sākotnēji tie bieži uzlūkojami par okazicionāliem darinājumiem. Tas īpaši attiecas uz tām vārdformām, ko autori veidojuši stilistiskās izteiksmes dēļ un kas tādējādi var būt sastopamas tikai kādā individuālā publikācijā. Vairums atlasīto vārdu ir dažādas struktūras lietvārdi, kas tekstos nereti funkcionē kā apzīmētāji. Daudz mazāk preses materiālos ir aizgūtu darbības vārdu un īpašības vārdu. Reģistrēti arī agrāk nepamanīti vai reti lietoti (gan latviskas, gan nelatviskas cilmes) vārdi (salikteņi un atvasinājumi), kas veidoti uz samērā plaši izplatītas leksikas pamata. Līdz ar to secināms, ka šādi jaunvārdi potenciāli var kļūt par terminu krājuma papildinājumu.

NEOLOGISMS AS POTENTIAL ADDITION TO TERMINOLOGY

The paper will look at neologisms one encounters in publications in the Latvian printed media intended for the general public who can hardly claim to represent specialists of some particular field. The material for the analysis is a set of new words chosen from the publications of various Latvian newspapers and magazines of 2012 (“Diena” (a daily), “Sestdiena” (the weekend supplement of “Diena”), “Rīgas Viļņi” (a TV and radio programme), “Ieva” (a woman’s magazine), and some other sources). The selected neologisms are words of different origin and structure, a considerable proportion of which constitutes borrowings from English. They occur in the text both in the original form with or without translation/explanation and in the latvianized form. It is obvious that occasionally the adapted word spelling differs which may indicate to the yet unstable position of the lexical item in the language. Neologisms are regularly used in texts on art, music, technologies, cars,

fashion, cosmetics, and the like. They have a potential of acquiring the status of terms although initially they can be regarded as occasionalisms. It particularly refers to words the authors have apparently formed for the purpose of stylistic expression. The majority of the selected words are nouns of a different structure that often function as attributes. To a much lesser extent the reader may notice borrowed verbs and adjectives. Among this group of words there are also compounds and derivatives, formed on the basis of widely used lexis, both original and borrowed, however, hardly noticed in publications before. Neologisms can be viewed as a constant source of the enrichment of the vocabulary and as potential addition to terminology.

Eduards CAUNA (Latvijas Universitāte)

JAUNAS ANĢĻU–LATVIEŠU FIZIKAS TERMINU VĀRDNĪCAS PAĀTRINĀTAS VEIDOŠANAS PAŅĒMIENI

Pēdējā fizikas terminu tulkojošā vārdnīca tika izdota pirms vairāk nekā 30 gadiem. Jau apkopotie fizikas terminu krājumi ir pieejami digitālā formā, taču nav pieejams teksta korpuss terminu un to lietojuma piemēru izgūšanai. Darba autors rāda, kādi paņēmieni izmantojami, lai ātri apkopotu esošos fizikas terminoloģijas resursus (vārdnīcas, mācību grāmatas un citas publikācijas) latviešu valodā un nozīmīgākajās kontaktvalodās un kā izmantot šo materiālu jaunas anġļu–latviešu fizikas terminu vārdnīcas izveidei.

Darbā pētīta fizikas terminu rašanās latviešu valodā, to lietojums latviešu un anġļu mācību un profesionālajā literatūrā un ietekme uz mācību vielas saprotamību, piedāvātas metodes un algoritmi jaunu terminu veidošanai. Apkopots plašs fizikas vārdnīcu un tekstu materiāls elektroniskā formā latviešu, anġļu, krievu, lietuviešu, vācu un franču valodā.

Autors rāda, kā, izmantojot plašu citu valodu divvalodu vārdnīcu klāstu, iespējams paātrināti izveidot fizikas terminu vārdnīcu latviešu valodai, kā arī tekstu korpusa noderīgumu lietojuma piemēru atlasei un jaunu terminoloģisko vārdkopu izgūšanai.

AGILE CREATION OF A NEW ENGLISH–LATVIAN PHYSICS TERMS DICTIONARY

Last translation dictionary of Latvian physics terms was published some 30 years ago. In recent years most dictionaries of physics terms in Latvian are digitized and made available however absence of suitable corpora makes difficult to find good examples of proper usage of physics terminology.

It will be shown that some methods allow to speed-up creation of new English–Latvian physics terms dictionary using existing terminological resources (dictionaries, publications and textbooks) in Latvian and other relevant languages. Using bilingual dictionaries in other languages it is possible to semi-automatically create dictionary of Latvian terms with corresponding equivalents in other languages.

This work is based on broader research about history of Latvian physics terminology, usage of Latvian and English terms in educational and scientific context, impact of terminology on understandability of concepts, and methods for the creation of new terms. It is facilitated by the comprehensive digital collection of physics dictionaries and publications in Latvian, English, Russian, Lithuanian, German and French. This collection allows search for the usage examples and extraction of the new term candidates.

Anita **HELVIGA** (Liepājas Universitāte)

LITERATŪRZINĀTNES TERMINU VĀRDNĪCA MŪSDIENU LEKSIKOGRĀFIJAS KONTEKSTĀ

Izmantojot pētījumu, kura pamatā ir pietiekami plašs ekscerpēto vienību kopums, tiek izstrādāta koncepcija jaunas, mūsdienīgas literatūrzinātnes terminu skaidrojošās vārdnīcas izveidei. Tajā paredzēts fiksēt un skaidrot vārdus un vārdu savienojumus, kas lietoti literatūrzinātnes termina funkcijā.

Jaunās vārdnīcas koncepcija mūsdienīgu leksikogrāfijas kontekstā aplūkojama vairākos aspektos. Viens jautājumu loks saistīts ar materiāla atlasī. Svarīgākais uzdevums — izstrādāt terminu atlases kritērijus, lai aptvertu pēc iespējas plašāku leksisko materiālu. Jāparedz, cik

lielā mērā vārdnīcā iekļaujama vēsturiskā informācija par novecojušiem un mūsdienās neaktuāliem vai citā nozīmē lietotiem terminiem (arī formām). Veidojot skaidrojumu, jāņem vērā literatūrzinātnes ciešā saikne ar saskarozarēm — valodniecību, mākslu, mūziku, kulturoloģiju, reliģiju, estētiku u. c. Bez tam jāizvairās no vēsturiskā un politiskā ideoloģiskā uzslāņojuma.

Otrs risināmo uzdevumu loks saistās ar šķirkļu izveidi. Lai nodrošinātu būtiskāko pazīmju iekļaušanu šķirkļī, terminu definējumā izmantojama gan filoloģiskā, gan enciklopēdiskā pieeja. Svarīga ir arī piemērota ilustratīvā materiāla atlase, kas terminu padara pietiekami saprotamu ikvienam vārdnīcas lietotājam. Visbeidzot rūpīgi pārdomājams šķirkļa grafiskais noformējums un izkārtojums, kā arī iekšējo norāžu sistēma precīzai informācijas uztverei.

Diskutējama varētu būt iespējamā šķirkļavārda cilmes norāde, kā arī termina ekvivalentu uzrādīšana citās valodās.

Svarīga ir latviešu un ārvalstu leksikogrāfiskā un terminogrāfiskā pieredze, kā arī nozares speciālistu — literatūrzinātnieku, terminologu, leksikogrāfu u. c. — ieteikumi un atzinumi, lai vārdnīca kļūtu par vērā ņemamu ieguldījumu nozares vienotas un precīzas terminoloģiskās sistēmas izstrādē.

DICTIONARY OF LITERARY THEORY TERMS IN THE CONTEXT OF MODERN LEXICOGRAPHY

In the recent twenty years more than sixty term dictionaries have been published in Latvia, however there are no comprehensive dictionary of literary theory terms.

Drawing on the research based on a sufficiently extensive body of excerpted units, the conception of a new, modern explanatory dictionary of literary theory terms is being developed. It is envisaged to record and explain words and word combinations in it used in the function of a term with an aim to describe issues connected with literature.

In the course of working on the conception of the new dictionary it is important to discuss the following aspects in the context of modern lexicography: 1) as wide as possible use of the lexicographical material when working on the criteria of material selection; 2) comparison of various sources of word use in order to disclose all the shades of meaning with maximal accuracy; 3) contextual conformity of the

terminology of literary theory and its related spheres (like linguistics, art, music, culture studies, religion, and esthetics) avoiding ideological connotations; 4) inclusion of historical information on the interpretation of obsolete terms (also forms), those not currently used in the present time or having a different meaning; 5) philological and/or encyclopedic approach used in defining and/or explaining terms that ensures inclusion of the most relevant features in the entry; 6) coordinated and accurate explanation of the categorial (unifying) and differentiating component in every terminological microsystem; 7) decision on the plausible inclusion of the headword origin and the description of its first use as well as on adding equivalents of a term in other languages; 8) development of a unified model and a system of internal indications regarding term polysemy, homonymy, and synonymy; 9) selection of illustrative material to make the term understandable to every user of the dictionary; 10) graphical design and layout of the entry for accurate perception of information.

In the course of the development of the idea and conception of the possible dictionary, Latvian and foreign lexicographical and terminographical experience as well as the recommendations and opinions of experts in the field — literary theoreticians, terminologists, lexicographers and others are of the utmost importance in order for the dictionary to become a valuable contribution to the development of a unified and accurate terminological system.

Linda **KURMIŅA** (LU Latviešu valodas institūts)

RŪDOLFS GRABIS LATVIEŠU TERMINOLOĢIJĀ

Rūdolfs Grabis (1906–1996) ir nozīmīgs 20. gadsimta vidus valodnieks, terminologs. Viņš darbojies gan Latvijas Universitātē kā docētājs, gan LZA Valodas un literatūras institūtā, kurā bija Gramatikas, vēlāk — Latviešu valodas sektora vadītājs, pēc tam — direktora vietnieks. Nozīmīgs ir R. Grabja devums 20. gs. 50.–70. gados, kad tika nopietni apdraudēts latviešu valodas alfabēts, lai aizstātu to ar kirilicu. Lielu darbu valodnieks ieguldījis skolu gramatikas vēstures izpētē un jaunas latviešu valodnieku paaudzes sagatavošanā. Valodniecības un terminoloģijas jomā R. Grabis uzrakstījis vairākus desmitus rakstu. Viņa vadībā tapušas vairākas vārdnīcas un mācību grāmatas.

Referātā konkretizēts R. Grabja devums latviešu valodniecībā un terminoloģijā. Atgādinātas arī atziņas, ko pieredzes bagātais valodnieks atstājis pūrā nākamajām paaudzēm, piemēram: *skaidri termini — skaidra doma*.

RŪDOLFS GRABIS IN THE LATVIAN TERMINOLOGY

Rūdolfs Grabis (1906–1996) is an important linguist and terminologist of the middle of the 20th century. He has worked in the University of Latvia as a docent, as well as in the Institute of Language and Literature of the Latvian Academy of Sciences where he was the head of the Grammar sector, later — Latvian language sector, after which — the vice-director. Important is R. Grabis' contribution in the 50th to 70th of the 20th century, when the Latvian alphabet was seriously endangered, because of plans to replace it with Cyrillic. The linguist has devoted a lot of work to the research of school grammar and to the training of the new linguist generation. In the field of linguistics and terminology R. Grabis has written several tenths of papers. Several dictionaries and textbooks have been written with his leadership.

The report concretizes R. Grabis' contribution to Latvian linguistics and terminology. Reminded are also verities that the experience rich linguist has left as dowry for the next generations, for instance, *skaidri termini — skaidra doma* (translated: *clear terms — clear idea*).

Regīna **KVAŠĪTE** (Šauļu universitāte)

PAR ERNESTU DREZENU UN LATVIEŠU TERMINOĻĪJU LIETUVĀ

Pēc Latvijas un Lietuvas neatkarības atjaunošanas uz latviešu izcelsmes terminologa Ernesta Drezena (Drēziņš 1892–1937) simtgadei veltīto starptautisko zinātnisko konferenci 1992. gadā pulcināja latviešu terminoloģi. Starp 13 pasaules valstīm bija pārstāvēta arī Lietuva. Lietuvas terminoloģi konferencē nolasīja trīs referātus, no kuriem viens — angļu valodā nolasītais kopreferāts — iepazīstināja konferences dalībniekus ar ievērojamo Lietuvas zinātniskās termino-

loģijas teorijas pamatlicēju filozofu Stasi Šalkauski (Stasys Šalkauskis 1886–1941). Otrajā E. Drezena konferencē, 2002. gadā, piedalījās septiņi referenti no Lietuvas, nolasot piecus referātus (divos no tiem analizējot latviešu un lietuviešu valodas terminus saskatījumā). Pēc konferencēm uz referātu pamata sagatavoti un publicēti vairāki zinātniski raksti.

Lietuvā ar E. Drezenu un viņam veltīto konferenču atskaņām iepazīstina publikācija specializētajā periodiskajā zinātniskajā izdevumā “Terminologija” (Auksoriūtė, Labanauskienė 2002). Par E. Drezenu kā par vienu no ievērojamiem terminologiem, kas ierakstījuši savu vārdu terminoloģijas vēsturē gan Latvijā, gan plašāk pasaulē, Lietuvā rakstīts zinātniskajos un mācību izdevumos (Gaivenis 2002; Kvašytė 2005). E. Drezena vārds Lietuvā vairāk zināms arī citā kontekstā — par viņu runā kā par esperantistu, interlingvistikas speciālistu, salīdzinot E. Drezena un Austrijas terminoloģijas skolas aizsācēja Eigena Vistera (Eugen Wüster 1898–1977) darbību (Čiči-kaite 2004).

Piedalīšanās E. Drezena konferencēs ir tikai viens no latviešu un lietuviešu terminologu sadarbības aspektiem. Ne mazāk svarīga ir arī informācija par terminoloģijas jaunumiem un citām aktivitātēm Latvijā. To sekmē dažādas publikācijas, piemēram, recenzijas Lietuvas zinātniskajos un populārzinātniskajos izdevumos par Valentīnas Skujiņas monogrāfiju un valodniecības terminu vārdnīcu, kā arī Latvijā izdoto terminu vārdnīcu bibliogrāfijas. Par vienas vai otras valsts terminologu darbu tiek lasīti referāti dažādās konferencēs Latvijā, Lietuvā un citur ārzemēs.

Referātā tiks aplūkota lietuviešu terminologu piedalīšanās līdzšinējās E. Drezenam veltītajās konferencēs un šo konferenču atskaņas Lietuvā, kā arī E. Drezena vārda un viņa darbības popularizēšana Lietuvas terminoloģijas izdevumos.

ABOUT ERNESTS DREZENS AND LATVIAN TERMINOLOGY IN LITHUANIA

In 1992, after restoring independence in Latvia and Lithuania, Latvian terminologists assembled to an international scientific conference dedicated to the centennial anniversary of Ernests Drezens (Drēziņš, 1892–1937), a terminologist of Latvian origin. Lithuania was also represented among 13 different countries. Lithuanian termi-

nologists presented three reports in the conference, from which one — a joint report in English — introduced participants of the conference with the remarkable founder of the theory of the Lithuanian scientific terminology — philosopher Stasys Šalkauskis (1886–1941). In total seven Lithuanian speakers participated in the second E. Drezens' conference in 2002 presenting five reports (of which in two analysing Latvian and Lithuanian terms in a mutual juxtaposition). Several scientific papers were prepared and published based on the conference reports.

E. Drezens and the conference verities devoted to him are introduced in Lithuania with a publication in the specialised periodical scientific journal “Terminologija” (Auksoriūtė, Labanauskienė, 2002). Numerous scientific and educational publications in Lithuania have been written about E. Drezens as one of the most remarkable terminologists who have written their names in the history of terminology in Latvia as well as in the world (Gaivenis, 2002; Kvašytė, 2005). The name of E. Drezens in Lithuania is wider also known in a different context — about him people talk as about an Esperantist, a specialist of interlinguistics, comparing the work of E Drezens and Eugen Wüster (1898–1977), the pioneer of the Austria's school of terminology (Čižikaite, 2004).

Participation in E. Drezens conferences is only one of aspects of cooperation between Latvian and Lithuanian terminologists. Not less important is information on terminology news and activities in Latvia. It is favoured by appearance of various publications in Lithuania. For instance, monographs and reviews of linguistics dictionaries as well as bibliographies of term dictionaries that have been published in Latvia by Valentīna Skujiņa in the mentioned time period have been published in Lithuanian scientific and popular science publications. Reports on Latvian and Lithuanian term juxtaposition, also on work of one or another country's terminologists are presented in various conferences in Latvia, Lithuania and elsewhere abroad.

The report will look at Lithuanian terminologist participation in previous conferences devoted to E. Drezens and repercussions of these conferences in Lithuania — appeared publications about conferences as well as popularization of the name of E. Drezens and his activities in publications of Lithuania's terminology, etc.

NOMENKLATŪRAS MAIŅA SKOLU NOSAUKUMOS GADSIMTU GAITĀ

Gadsimtu garumā, veicinot tautas izglītošanu, dibinātas skolas un pamazām veidota izglītības sistēma. Nomenklatūras vienības skolu nosaukumos ir liecinieces šīs sistēmas attīstībai visās izglītības pakāpēs. Šī elementa mainīgumu nosaka (ir noteikuši) gan lingvistiski, gan ekstralingvistiski apstākļi.

Jaunākās izmaiņas Latvijas Republikas izglītības iestāžu nosaukumu veidošanā pieņēmusi Saeima 2012. gada 19. aprīlī, atbilstoši profesionālās izglītības iestādē iegūstamajai izglītībai un profesionālajai kvalifikācijai nosaucot šādas izglītības iestādes — *profesionālā pamatskola, arodskola, profesionālā vidusskola, tehnikums un koledža*.

Referātā paredzēts analizēt skolu nosaukumu nomenklatūras vienības, kas konstatētas skolu vēstures materiālos (sākot no 18. gs.), leksikogrāfiskajos avotos un izglītības dokumentos.

Pats jēdziens ‘nomenklatūra’ ir svarīgs, bet arī vienlaikus sarežģīts sistemātikas dalījums, un dažādās nozarēs tas sastopams ar atšķirīgām lietojuma niansēm. Īpaši sarežģīti ir noteikt nomenklatūras robežas vairākvārdu nosaukumos, sevišķi, ja nosaukums ir garš (vārdkopas *vienklasīgā skola, septiņgadīgā skola, nepilnā vidusskola*, tāpat *mūzikas skola, mūzikas vidusskola*).

Lai gan izglītības iestāžu nosaukumu nomenklatūrvārdi pa lielāku daļu ir internacionālistiski, tomēr, pētot valodas kultūrnacionālo saturu un veicot terminu semantisko analīzi kontaktvalodu (angļu, krievu, vācu) sastatījumā, var konstatēt, ka šiem terminiem ir dažāds semantiskais papildījums. Iegūtie rezultāti ļauj runāt par izglītības iestādēm kā par nacionālajām reālijām.

THE CHANGE OF EDUCATIONAL INSTITUTION NAME NOMENCLATURE THROUGH CENTURIES

Through centuries, in order to educate the people, schools have been established and the educational system has been gradually formed. The parts of nomenclature in the names of educational institutions indicate the evolution of said system on all educational levels.

The variability of this element is (has been) determined by both linguistic and extra-linguistic factors.

The latest changes in the formation of the names of educational institutions in the Republic of Latvia have been adopted by the government on April 19, 2012. According to the education obtainable at professional educational institutions and the professional qualification, the following educational institutions have been named: *profesionālā pamatskola, arodskola, profesionālā vidusskola, tehnikums* and *koledža*.

This paper focuses on the analysis of the elements of educational institution name nomenclature as found in historical school sources (starting from the 18th century), lexicographic sources and educational documentation.

The notion *nomenclature* is an important, though complex systematic division, the use of which varies in different fields. It is particularly hard to determine the boundaries of each part of nomenclature in the names consisting of multiple words, especially in longer names (e. g. in phrases *vienklasīgā skola, septiņgadīgā skola, nepilnā vidusskola*, as well as *mūzikas skola, mūzikas vidusskola*).

Even though the naming elements of the educational institution name nomenclature are mainly internationalisms, the ethno-cultural research of the language and the comparative semantic analysis of terms in the main contact languages (English, Russian, German) lets us conclude that these terms have different semantic roles. The obtained study results suggest that the educational institutions can be considered as national realia.

Valentina **NOVODRANOVA**
(Moscow State University of Medicine and Dentistry)

THE PRINCIPLES OF COMPILING THE DICTIONARY OF INTERNATIONAL MORPHEMES

The wide spread of derivatives containing Greek-Latin word-building elements in the Russian language, the importance of terminology and word-formation studies at schools and universities dictates the urgent necessity for compiling the Dictionary of International Morphemes (morphemes of Greek and Latin origin). This reference

book should provide the key to decoding thousands of foreign words built on the basis of these morphemes. At the same time it should raise the awareness of historical and cultural basis of any European language.

Linguists have repeatedly emphasized the importance and necessity of compiling an international dictionary of term elements. It is common knowledge that awareness of term elements and the rules of their usage provides comprehension of the terms built with their help. Originally the idea of creating such a dictionary (that is ‘terminology key’) belongs to the pioneer of the terminology movement, the head of the Vienna terminology school Eugen Wüster.

E. Wüster gave full definition of the ‘terminology key’ as the complex of term-elements (roots and affixes) and the rules of their combination to form international terms. The term-elements should be presented in the dictionary alphabetically with regard to the systematic principle. Every term-element should be recorded in its standard Latin form with the frequency label. Apart from the terminology key covering the most frequent general terminology, the specialized terminology key of some particular field of science should be also introduced.

The paper defines the general principles of compiling the dictionary of international morphemes in the Russian language co-produced by the author together with Professors V. M. Leychick and S. D. Shelov. The dictionary will help to provide better intercultural and international scientific contacts.

INTERNACIONĀLO MORFĒMU VĀRDNĪCAS IZSTRĀDES PRINCIPI

Plaši izplatītie atvasinājumi, kas krievu valodā darināti, izmantojot grieķu un latīņu cilmes vārddarināšanas elementus, kā arī terminoloģijas un vārddarināšanas zinību apgūšana skolās un universitātēs norāda uz steidzamu nepieciešamību pēc internacionālo morfēmu (grieķu un latīņu cilmes vārddāļu) vārdnīcas. Šāda vārdnīca palīdzētu atšifrēt tūkstošiem svešvārdu, kas veidoti uz šo vārddāļu pamata. Vienlaicīgi tiktu arī vairāk apzināti ikvienas Eiropas valodas vēsturiskie un kultūras pamati.

Valodnieki vairākkārt jau uzsvēruši nepieciešamību pēc internacionālas terminu vārddāļu vārdnīcas. Protams, terminu vārddāļu un to lietošanas likumu pārzināšana palīdzētu izprast attiecīgo terminu nozīmi. Ideja par šādas vārdnīcas (jeb ‘terminoloģijas atslēgas’) izveidi

sākotnēji piederēja terminoloģijas kustības aizsācējam Vīnes Terminoloģijas skolas direktoram Eigenam Visteram.

E. Visters definējis terminoloģijas atslēgu kā kopumu, kas ietver terminu vārddāļas (saknes un afiksus) un to savienošanas likumus, kas lietojami, lai radītu starptautiskus terminus. Atbilstoši sistemātiskajam principam terminu vārddāļas būtu jāsakārto alfabēta secībā. Katra termina vārddāļa būtu jāreģistrē tās latīņu standartformā, norādot tās lietojuma biežumu. Bez terminoloģijas atslēgā biežāk sastopamajiem vispārējiem terminiem būtu jāpievēršas arī kādas specifiskas zinātnes nozares specializētās terminoloģijas atslēgai.

Pētījumā norādīti vispārīgie principi, ka internacionālo morfēmu vārdnīcas sastādīšanai krievu valodā izstrādājusi raksta autore kopā ar prof. Vladimīru Leičiku un prof. Sergeju Šelovu. Vārdnīca palīdzēs nodrošināt veiksmīgākus starptautiskos zinātnes un kultūras sakarus.

Juris Gunārs **POMMERS** (TSI)

ERNESTS DREZENS UN ES

Ernests Drezens ir pētījis zinātnisko terminoloģiju un atstājis nākamajām paaudzēm vairākus rakstus par terminoloģijas teorijas un prakses jautājumiem. Lasot šos rakstus, reizēm šķiet, ka Drezens jau gandrīz pirms 100 gadiem, kad tos rakstījis, ir paredzējis problēmas un jautājumus, kas mūsu tehniskajā terminoloģijā radīsies pēc pievienošanas Eiropas Savienībai (ES). Un daļu no tiem jau atrisinājis. Katrā ziņā E. Drezena izteiktās domas par terminu pārņemšanu no citām valodām, šajā procesā pieļautām kļūdām un to novēršanu, terminu pārņemšanas un darināšanas metodēm un to ieteicamo lietojumu, jēdzieniskās nozīmes precizēšanas nepieciešamību, saistību ar skaidras klasifikācijas izveidošanu un arī citas ir aktuālas arī šodien, it īpaši ES normatīvo dokumentu tulkošanas jomā. Apskatīto jautājumu iztirzājums referātā ilustrēts ar piemēriem no spēkratu terminoloģijas.

ERNEST DREZEN AND EU

Ernest Drezen studied scientific terminology and left for next generations multiple publications focusing on the problems of termi-

nology theory and practice. While reading these articles, even though Drezen wrote them nearly 100 years ago, it sometimes seems that he had foreseen the problems and questions that would arise in our technical terminology after joining the European Union (EU). And he has already solved some of those issues. E. Drezen's thoughts on the issues of borrowing of terms from other languages, the mistakes made in the process and their prevention, the methods of borrowing and formation of terms and their recommendable application, the necessity to specify their conceptual meaning, the interrelation with the formation of clear classification and others are still topical today, especially concerning translation of the normative documentation of EU. The analysis of mentioned problems has been illustrated with examples from the motor vehicle terminology.

Iveta PŪTELE (LU Latviešu valodas institūts)

TRADICIONĀLAIS UN NOVATORISKAIS LATVIEŠU TERMINDARINĀŠANĀ

Terminoloģijā ir terminu modeļi, kas atbilst vispārlietojamās valodas modeļiem, bet ir arī specifiski modeļi, kuros izmantoti vispārlietojamajā valodā ne tik tipiski vārddarināšanas līdzekļi. Šie modeļi radīti, lai labāk izteiktu kādu jēdzienisku niansi.

Reizēm šie modeļi kļūst par tradīciju, un ar tiem tiek radīti arvien jauni termini, bet ir gadījumi, kad tie tālākā termindarināšanas praksē neieviešas.

Kopš sākusies apzināta latviešu terminoloģijas veidošana, domāts arī par vēlamajiem termindarināšanas paņēmieniem un līdzekļiem. Bez tradicionālajiem latviešu valodas vārddarināšanas modeļiem katrā periodā ir savas termindarināšanas īpatnības, kas var nostiprināties kā stabili modeļi, bet var palikt tikai kā attiecīgā perioda terminoloģijas īpatnība.

Daudz novatoriska ir “Zinātniskās terminoloģijas vārdnīcā” (1922). Šajā vārdnīcā iekļautie termini bieži kritizēti, un daudzi no tiem nav nostiprinājušies valodā. Taču no termindarināšanas viedokļa šajā vārdnīcā ir diezgan daudz ideju, kas izmantojamas turpmākā valodas praksē. Vērā ņemama ir, piemēram, vārddarināšanas līdzekļu

variāciju izmantošana vienas saknes vārdiem atšķirīgu nozīmju izteikšanai (piemēram, galotņu variēšana: *bulta* – *bults*), konsonantisko piedēkļu aktivizēšana (piemēram, *skāblis* ‘oksīds’, *izrakns* ‘fosils’), derivatīvās galotnes plaša izmantošana lietvārdu darināšanā.

Arī vēlākā periodā notiek netradicionālu paņēmienu un līdzekļu meklējumi termindarināšanā, lai labāk izteiktu termina jēdzienisko nozīmi vai palīdzētu šķirt nozīmes (piemēram, termins *atjaunīgie resursi* ‘resursi, kas atjaunojas dabiskā procesā’ līdztekus terminam *atjaunojamie resursi* ‘resursi, kurus var atjaunot’).

THE TRADITIONAL AND THE INNOVATIVE IN LATVIAN TERM FORMATION

Terminology features term models that correspond to the models of general language, but there also are specific models using means of word formation less typical in the general language. These models have been created in order to better express some nuances of the particular notion.

In some cases these models turn into tradition, and are used to create more and more new terms, but there are also cases when a model is not used in further terminology practice.

Since the beginning of controlled formation of Latvian terms, also the desirable means and methods of term formation were considered. Beyond the traditional Latvian models of word formation in every period there have been specific ways of term formation that might become established as stable models, though these may only remain the particular characteristics of the terminology of a specific period.

The “Dictionary of Scientific Terminology” (“Zinātniskās terminoloģijas vārdnīcā”; 1922) contains much innovative. The terms included in this dictionary have been often criticised, and also there are many that have not been established in the Latvian language. Nevertheless, from the perspective of term formation this dictionary presents quite a few ideas that can be used in the language practice. For instance, the variations of means of word formation used for the words of the same root with the aim to express different meanings are worthy of noting (for example variation of endings: *bulta* – *bults*), activation of the consonantic suffixes (for example *skāblis* ‘oxide’, *izrakns* ‘fossil’), as well as wide use of the derivative endings in formation of nouns.

The search of non-traditional methods and means in term formation was continued in the coming decades, with the aim to better express the notional meaning of the terms or to discern between different meaning (for example, the term *atjaunīgie resursi* ‘renewing resources’ alongside the term *atjaunojamie resursi* ‘renewable resources’).

Anitra **ROZE** (LU Latviešu valodas institūts)

SEMANTISKĀS ATŠKIRĪBAS RELIĢISKO TERMINU LIETOJUMĀ MŪSDIENU LATVIEŠU VALODAS SKAIDROJOŠAJĀS VĀRDNĪCĀS

Pēdējās desmitgades latviešu valodā — gan interneta vidē, gan periodikā — samērā bieži sastopams vairāku tradicionāli reliģiskās jeb garīgās jomas terminu izmantojums līdz šim latviešu valodā nebijušās, jaunās nozīmēs. Šo jauno nozīmju atspoguļojums atrodams arī topošajā “Mūsdienu latviešu valodas vārdnīcā”.

Vairāku reliģisko terminu nozīme latviešu valodā ir paplašinājusies, un termini, kas “Latviešu literārās valodas vārdnīcā” (LLVV) definēti kā vienīgi reliģiskajai jomai piederīgi, “Mūsdienu latviešu valodas vārdnīcā” (MLVV) ieguvuši daudz plašāku nozīmi. Pētījumā aplūkots atsevišķu reliģisko terminu (*āmen*, *apokalipse*, *apustulis*, *dievs*, *elks*, *ikona*, *kults*) atveidojums “Latviešu literārās valodas vārdnīcā”, salīdzinot to ar šo pašu terminu skaidrojumu “Mūsdienu latviešu valodas vārdnīcā”, kā arī šo terminu lietojumu interneta vidē un pēdējās desmitgades periodiskajos izdevumos latviešu valodā. Pētījumā minētais jautājums aplūkots arī leksikogrāfiskā aspektā, pievēršot nozīmi aplūkojamo terminu nozīmes paplašinājumam.

SEMANTIC DIFFERENCES IN THE USE OF RELIGIOUS TERMS IN EXPLANATORY DICTIONARIES OF CONTEMPORARY LATVIAN

In the Latvian language of the last decade (both on the Internet and in periodicals) the terms traditionally associated with religious or spiritual field are quite often used in unprecedented, new meanings.

The reflection of these new meanings can be found in the prospective dictionary of contemporary Latvian “Mūsdienu latviešu valodas vārdnīca”.

The meanings of multiple Latvian religious terms have broadened and the terms, which in the dictionary of standard Latvian “Latviešu literārās valodas vārdnīca” (LLVV) have been defined as belonging only to the religious field, have acquired a much broader meaning in the dictionary of contemporary Latvian “Mūsdienu latviešu valodas vārdnīca” (MLVV). This research focuses on the illustration of several religious terms (*āmen*, *apokalipse*, *apustulis*, *dievs*, *elks*, *ikona*, *kults*) in LLVV, comparing the descriptions of these terms with those provided in MLVV, as well as the use of these terms on the Internet and in the periodicals in Latvian published during the last decade. The problem analysed in this research is also considered from lexicographic point of view, focusing on the broadened meanings of the specific terms.

Valda RUDZIŠA (Ventspils Augstskola)

JURIDISKO TERMINU ATBILSMES TIPI MĒRĶVALODĀ: EKVIVALENCES PROBLĒMAS JURIDISKAJOS TEKSTOS

Juridisko tekstu tulkošanas īpatnības galvenokārt nosaka to saistība ar konkrētu tiesību sistēmu. Tulkojot juridiskus tekstus, tulkotājs sastopas ar divām —, proti, avotvalodas un mērķvalodas — tiesību sistēmām. Tulkošanas procesā šo tiesību sistēmu atšķirību konstatēšanai un ievērošanai ir īpaša nozīme. Meklējot atbilstmes juridiskajiem terminiem, jāpārbauda avotvalodā lietoto terminu nozīme un jāatrod termins ar atbilstošu vai līdzīgu definīciju mērķvalodā. Vācu tulkojumzinātnieks Pēters Sandrīni uzsver, ka juridiski teksti netiek tulkoti no vienas valodas otrā, bet gan no konkrētas tiesību sistēmas valodas citas tiesību sistēmas valodā.

Katrs atsevišķais teksts saistīts ar konkrētu tiesību sistēmu, kas vēsturiskās attīstības gaitā kļuvusi par nacionālo tiesību sistēmu. Valstīs, kurās ekonomiskā un politiskā attīstība risinās samērā vienlīdzīgi, tiesību nozarēs veidojas salīdzināmi jēdzieni un tāpat arī salīdzināmi termini. Tiesību terminu lietojums ir atkarīgs no kon-

krētās tiesību sistēmas, proti, šie termini konkrēto nozīmi iegūst noteiktas valsts tiesību sistēmā, jo, neņemot vērā attiecīgās valsts tiesību normu sistēmu kopumā, nav iespējams izprast katra juridiskā termina nozīmi atsevišķi. Šī iemesla dēļ dažādu tiesību sistēmu juridisko terminu starpā reti kad sastopama pilnīga ekvivalence. Ļoti bieži tulkotājam nākas sastapties ar tādu juridisku jēdzienu avotvalodā, kurš nav sastopams mērķvalodā un līdz ar to nav arī atbilstīga apzīmējuma.

LEGAL TERM REFERENCE TYPES IN THE TARGET LANGUAGE: EQUIVALENCE PROBLEMS IN LEGAL TEXTS

Legal text translation characteristics are mainly defined by their connection to a particular legal system. When translating legal texts the translator encounters two, namely, the source language and the target language legal systems. The determination of and compliance with the differences of two legal systems is very important in the translation process. When searching for legal term references, it is necessary to verify the meaning of the term in the source language and to find a term with a respective or similar definition in the target language. The German translationologist Peter Sandrini emphasizes that legal texts are not translated from one language in another, but from a particular legal system's language in another legal system's language.

Each individual text is connected to a particular legal system, which over time of historical development has turned into a national legal system. In countries where economy and politics develops relatively equally, comparative concepts and also comparative terms are created in the legal disciplines. The application of legal terms depends on a concrete legal system, namely, these terms acquire a concrete meaning in a certain legal system of a country, because, taking into account the respective legal standards system of a country as a whole, it is not possible to comprehend the meaning of each legal term separately. Because of this reason a complete equivalence between different legal system terms occurs rarely. Translators very often have to face such legal concepts in the source language that are not present in the target language, therefore, the respective names are missing.

Valentīna **SKUJIŅA** (LU Latviešu valodas institūts)

ERNESTS DREZENS UN NACIONĀLĀS TERMINOLOĢIJAS ATTĪSTĪBA

Ernesta Drezena aktīvās zinātniskās darbības laiks ir 20. gadsimta 20.–30. gadi. Tas ir laiks, kad vairākās valstīs (Austrijā, Vācijā, Krievijā) veiktie lingvistiskie pētījumi tiek likti pamatā terminzinātnes teorijas attīstībai.

Tradicionāli E. Drezens dēvēts par terminologu interlingvistu, kas savā zinātniskajā darbībā daudz laika veltījis valodai kā starpnacionālās saziņas līdzeklim. Tas noteica E. Drezena īpašo interesi par lielāko tautu valodām, jo tieši tās parasti uzņēmās starpnacionālās saziņas funkciju. Aktīvās pētnieciskās darbības periodā E. Drezens uzraksta un publicē vairāk nekā 20 grāmatas un daudzus rakstus un pašmācības ceļā apgūst dažādu zinātņu pamatus, kļūdamas par erudītu, enciklopēdiski izglītotu personību, kas brīvi pārvalda 8 valodas.

Rietumvalstu terminologu aprindās E. Drezens pazīstams kā zinātnieks, kurš savās publikācijās kā pirmais izklāstījis un zinātniski pamatojis terminu sistēmiskuma un standartizācijas aspektus, kas svarīgi nepārprotamai starpnacionālajai saziņai.

Vairākām E. Drezena publicētajām atziņām joprojām ir pasaules terminzinātnes teorētisko stūrakmeņu loma. Daļa no šīm atziņām lasāmas viņa grāmatā “Zinātniskās un tehniskās terminoloģijas internacionalizācija” (kas latviskajā saīsinātajā tulkojumā no krievu valodas oriģināla publicēta 2002. gadā), piemēram, par atšķirībām nacionālās terminoloģijas izstrādē un lietošanā, kur jāreķinās ar nacionālās valodas likumiem un tradīcijām, un starpnacionālo, pat starptautisko, saziņu, kur īpaši jā rūpējas par nepieciešamo jēdzienu (un attiecīgo terminu) vienotu izpratni.

Referātā tvūk raksturotas un izvērtētas dažādas E. Drezena atziņas, arī par latīņu valodas lomu un nozīmību mūsdienās.

ERNESTS DREZENS AND THE DEVELOPMENT OF NATIONAL TERMINOLOGY

Active scientific work period of interlinguist and terminologist Ernests Drezens is in the twenties and thirties of the 20th century. It is the time

when linguistic research in multiple countries (Austria, Germany, Russia) is put as the basis for the development of the theory of terminology science.

Traditionally E. Drezens is named a terminologist interlinguist who has devoted a large amount of time in his scientific work to language as a means of cross-national communication, more precisely — to languages of larger nations, because those usually assume the function of cross-national communication. During the period of the scientific activities E. Drezens writes and publishes more than 20 books and many scientific papers and learns the fundamentals of many sciences through self-education, thereby becoming an erudite, encyclopaedically educated individual who speaks fluently in eight languages.

In the circles of western terminologists E. Drezens is known as a scientist who was the first to have expressed and justified in his publications the systematicity as the characteristic feature of scientific terms, as well as term standardization aspects, which are important to unequivocal cross-national communication.

Several conclusions published by E. Drezens still have the role of being theoretical cornerstones of the world's terminology science. Some of these conclusions can be read in his book “Интернационализация научно-технической терминологии” (in Latvian translation from Russian: “Zinātniskās un tehniskās terminoloģijas internacionalizācija”), for instance, about the differences between the development and application of national terminology where it is necessary to consider the rules and traditions of national language, and cross-national (even international) communication where special attention has to be paid to the concept (and the corresponding term) unity.

The report will describe and evaluate different E. Derezens' conclusions; also about the current role and significance of the Latin language.

Silga SVIĶE (Ventspils Augstskola)

PAŠCILMES UN AIZGŪTIE LATVIEŠU BOTĀNIKAS TERMINI VĀCU–LATVIEŠU VĀRDNĪCĀS

Pētījumā tiek analizētas vācu botānikas terminu atbilstes latviešu valodā vācu–latviešu vārdnīcās, īpašu uzmanību veltot latviešu valodas terminu etimoloģiskajam sastāvam.

Pētījumam izvēlētas divas vidēja apjoma vācu–latviešu vārdnīcas: K. Grantas un E. Pampes 1954. gadā izdotā “Vācu–latviešu vārdnīca”, kurā ir 46 000 vārdu, un L. Vjateres 2002. gadā izdotā “Vācu–latviešu vārdnīca”, kurā ir 42 000 vārdu. No šīm vārdnīcām ekscerpēta botānikas jomas speciālā leksika, kas ir pētījuma pamatmateriāls.

Darbā izmantota salīdzināšanas metode, lai konstatētu: 1) abu vārdnīcu botānikas terminu kopumus un atšķirības tajos, 2) sastādītāju izraudzītos botānikas terminu atbilstmju atlases un to formas noteikšanas kritērijus, 3) izmaiņas, kas notikušas aptuveni pusgadsimta laikā, un to iespējamās iemeslus. Pašcilmes un aizgūtie (lokālie un internacionālie) botānikas termini grupēti un analizēti, izmantojot etimoloģisko un aprakstošo metodi.

Balstoties uz konstatētajiem faktiem, apkopoti rezultāti un izteikti secinājumi par vācu botānikas terminu atbilstmēm latviešu valodā vācu–latviešu vārdnīcās.

SELF-ORIGIN AND BORROWED LATVIAN BOTANY TERMS IN GERMAN–LATVIAN DICTIONARIES

The research analyses German botany term references in the Latvian language using German–Latvian dictionaries, paying special attention to the etymological constituents of terms in Latvian.

For the research we have selected two averagely sized German–Latvian dictionaries: Granta, K. and Pampe, E. “Vācu–latviešu vārdnīca”, published in 1954 and contains 46 000 words, and Vjateres, L. “Vācu–latviešu vārdnīca”, published in 2002 and contains 42 000 words. Special lexis of the botany field, which forms the basis of this research, has been excerpt from these dictionaries.

The work applies the comparative method in order to detect: 1) botany term sets in both dictionaries including differences between the sets, 2) the reference selection and form specification criteria used by the compilers 3) changes that have occurred over about a half of a century and the possible reasons. The self-origin and borrowed (local and international) botany terms are grouped and analysed using the etymological and descriptive method.

Results are summarised and conclusions about the German botany term references in the Latvian language using German–Latvian dictionaries are drawn based on the observed facts.

TERMINI UN TO LIETOJUMS VALODĀ: LEKSIKOGRĀFISKAIS ASPEKTS

Termini ir specifiska leksikas daļa, kas vispārīgajās skaidrojošajās vārdnīcās tiek uzņemta ar ierobežojumiem. Līdz šim skaidrojošo vārdnīcu autori terminu atlasē balstījās galvenokārt uz kartotēkās savāktu materiālu, ko veidoja ekscerpti no daiļliteratūras un periodikas.

Mūsdienās leksikogrāfu rīcībā ir pieejami dažādi interneta resursi, kas daudz lielākā mērā nekā jebkura leksikas kartotēka atklāj leksēmu (to skaitā arī terminu) semantiku un reālo lietojumu valodas praksē.

Referātā no leksikogrāfa viedokļa tiks analizēti vairāki jaunākā laika aizguvumi (*mārketing*s, *menedžments*, *monitorings* u. tml.), kas latviešu valodā plaši ieviesušies un nostiprinājušies pretēji valodnieku ieteikumiem šādu aizguvumu vietā izmantot latviskus darinājumus.

Šo terminu analīze tiks skatīta saistībā ar LU Latviešu valodas institūtā patlaban topošās “Mūsdienu latviešu valodas vārdnīcas” izstrādi.

TERMS AND THEIR USE IN THE LANGUAGE: LEXICOGRAPHIC ASPECT

Terms are a specific part of the vocabulary which are included in explanatory dictionaries with restrictions. Thus far the authors of explanatory dictionaries have selected terms based on material collected in card indexes which consisted of excerpts from fictional works and periodicals.

Contemporary lexicographers have access to different Internet resources that illustrate the semantics and the actual practical use of lexemes (including terms) in the language more clearly than any lexical card index.

From lexicographer's point of view this research will focus on the analysis of several recent borrowings (*mārketing*s, *menedžments*, *monitorings* etc.) that have gained ground and established in the Latvian language against linguists' suggestions to use Latvian formations instead.

The analysis of these terms will be carried out in connection with the dictionary of contemporary Latvian “Mūsdienu latviešu valodas vārdnīca” currently compiled in the Latvian Language Institute of the University of Latvia.

Margarita ŽELVE (Latvijas Esperanto asociācija)

ERNESTA DREZENA INTERLINGVISTISKIE PĒTĪJUMI

Ernestu Drezenu (1892–1937) uzskata par vienu no ievērojamākajiem interlingvistikas un esperantoloģijas teorētiķiem XX gadsimta 20. un 30. gados. Divdesmit savas dzīves gadus viņš veltījis starptautiskās valodas vēstures un attīstības pētniecībai. Drezena pirmais raksts par šo tēmu publicēts 1911. gadā cariskās Krievijas jūras kara flotes jūrnieku avīzē “Kotlin” Kronštātē, bet nozīmīgākais viņa darbs ir 1928. gadā krievu valodā izdotā grāmata “За всеобщим языком” (“Par universālu valodu”), kuras labotā un papildinātā versija tika pārtulkota esperanto valodā un ar nosaukumu “Historio de la mondlingvo: tri jarcentoj da serĉado” (“Pasaules valodas vēsture: trīs meklējumu gadsimti”) 1931. gadā nāca klajā Leipcīgā.

Dažādos sabiedrības vēstures periodos bijuši aktuāli atšķirīgi valodas barjeras problēmas risinājumi. Drezens apskata vairākus no tiem, lietojot “izslēgšanas metodi”. Viņš norāda uz šo risinājumu nepilnībām un nonāk pie vienīgā viņaprāt pareizā secinājuma par starptautiskas mākslīgās valodas izveides nepieciešamību.

Drezens hronoloģiski apkopojis un analizējis visus viņam zināmos mākslīgās valodas projektus, sākot no 17. gadsimta. Pētot šo projektu attīstību dažādos laika periodos un dažādās valstīs, Ernests Drezens atklāj galvenās interlingvistikas evolūcijas tendences, uzsverot, ka, ņemot vērā cilvēces valodas pieredzi, tā ir vērsta uz aposterioritātes principu.

Viņš izvirza teoriju par divām pasaules valodas eksistences formām. Viena no tām ir starptautiska palīgvaloda, otra — pasaules jeb universāla valoda. Drezens uzskata, ka starptautiska palīgvaloda ir nepieciešama pašreizējā laikā un tuvā nākotnē, bet universāla valoda

būs aktuāla tikai tālā nākotnē. Starptautiskā valoda ir paredzēta gan privātiem, gan oficiāliem kontaktiem starp dažādās valodās runājošiem cilvēkiem, tā jāizmanto zinātnes, tehnikas un kultūras sfērā, bet universālā valoda būs obligāta visiem, tajā runās visā pasaulē un tā aptvers visas dzīves sfēras.

Drezena uzskatus nenoliedzami ietekmēja pagājušā gadsimta 30. gados Padomju Savienībā valdošā ideoloģija, kas paredzēja radīt apstākļus nacionālo kultūru saplūšanai vienā kultūrā ar vienu kopēju valodu.

ERNEST DREZEN'S STUDIES IN INTERLINGUISTICS

Ernest Drezen is considered to be one of the most distinguished specialists in interlinguistics and esperantology of the 20th and the 30th of the 20th century. Twenty years of his life he devoted to the studies in the history and development of the international language. Drezen's first article in this subject was published in the Imperial Russian Baltic Fleet sailors' newspaper "Kotlin" in Kronstadt in 1911. But his most important work is "За всеобщим языком" ("For the Universal Language") published in Russian in 1928; its corrected and supplemented version was translated into Esperanto and published in Leipzig in 1931 under the title "Historio de la mondolingvo: tri jarcentoj da serĉado" ("History of the World Language: Three Centuries of Searching").

In different periods of the social history the solutions offered to overcome language barriers also differed. Drezen examines most of them, using the method of exclusion. He points to the drawbacks of these solutions and arrives at a conclusion, which he believes to be the only one correct, on the necessity of developing of the international artificial language.

Drezen has chronologically summarized and analyzed all the known artificial language projects starting from the 17th century. Examining the development of the projects in different time periods and in different countries, Ernest Drezen has discovered the major tendencies in the evolution of interlinguistics, pointing out that, as the language experience of mankind shows, it focuses on the *a posteriori* principle.

He puts forward a theory of the two forms of existence of the world language. One of them is the international auxiliary language, the other — the world or universal language. Drezen believes that the international auxiliary language is important at present and also in the near future, but the universal language will be topical only in the distant future. The international language is meant for both private and official contacts between speakers of different languages, it should be used in scientific, technical and cultural spheres; and the universal language will be compulsory for all, it will be spoken all over the world and it will cover all aspects of life.

Drezen's views were undoubtedly influenced by the ruling ideology of the Soviet Union in the 30th of the last century, which intended to create the conditions for the fusion of the national cultures in one single culture with one common language.

PIEZĪMĒM

Ernesta Drezena piemiņai veltītā 3. Starptautiskā terminoloģijas konference

Referātu anotācijas

Latviešu un angļu valodā

3rd International Conference on Terminology in commemoration of Ernest Drezen

Annotations

In Latvian and English

Sastādītāja
Compiler

Valentīna Skujiņa

Korektore
Proof-reader

Linda Kurmiņa

Maketētāja
Computer layout designer

Gunita Arnava

LU Latviešu valodas institūts/ Latvian Language Institute of LU

Akadēmijas laukumā 1

Rīgā, LV-1050

LATVIJA

Tālr./Phone: +371 67227696

Fakss/Fax: +371 67227696

E-pasts/E-mail: latv@lza.lv